

LAUSUNTO

Esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilainsäädännön uudistaminen

Viitaten hallituksen esitykseen Eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi (HE 222/2010 vp) sekä esitykseen poliisilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 224/2010 vp) Piraattipuolue antaa oheisen lausuntonsa eduskunnan hallintovaliokunnalle ja lakivaliokunnalle.

Yleistä

Vaikka pyrkimys esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilainsäädännön ajantasaistamiseen ja selkeyttämiseen on ymmärrettävä, nyt käsiteltävänä oleva kokonaisuus on niin laaja, että siihen tutustuminen perusteellisesti on lähes mahdotonta. Kyse on paketista, johon kuuluu kaksi hallituksen esitystä, joihin sisältyy 93 lakiesitystä. Yhteensä nämä esitykset ovat noin 310 000 sanaa, eli lähes tuhannen äidinkielen ylioppilasaineen verran. Muille kuin virkatyönä asioihin perehtyville esityksiin tutustuminen on kohtuuttoman raskasta. Myös paketista päättävien kansanedustajien olisi pystyttävä kiireen keskellä perehtyä esityksiin.

Pyydämme kiinnittämään huomiota erityisesti lausunnon lopussa oleviin huomioihin laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisesta tai poisottamisesta, eli poliisille suunnitellusta oikeudesta tehdä tietomurtoja verkon välityksellä.

Lähdesuoja

Piraattipuolue on tyytyväinen siihen, että esityksestä on jätetty pois siinä valmisteluvaiheessa olleet lähdesuojan kaventamista koskeneet ehdotukset. Mahdollisuus luottamukselliseen lähteiden käyttämiseen koskettaa myös esimerkiksi blogia pitäviä yksityishenkilöitä. Internetin myötä lähdesuoja on saanut uutta tärkeää merkitystä, ja sitä on varjeltava.

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ehdotetun pakkokeinolain 10:56 §:ssä säädettäisiin erinäisiä pakkokeinoja käytettäessä saatujen ylimääräisten tietojen käyttämisestä. Esityksessä tarjotaan liian laajat mahdollisuudet erilaisten rikosten ja mahdollisten rikosten selvittämiseen ylimääräisten tietojen perusteella. Ylimääräisen tiedon käytölle rikosten ehkäisyyn tulisi olla ehkäistävän rikoksen vakavuuden osalta samat edellytykset kuin niiden käytölle rikosten selvittämiseen. Lisäksi tietojen käyttö tulisi rajata vain välittömästi uhkaavan rikoksen ehkäisyyn.

Näillä rajauksilla varmistettaisiin, että sattumalta saatuja tietoja ei käytetä kohtuuttomasti sivullisia vastaan. On myös otettava huomioon, että rikoksen suunnittelu ei pääsääntöisesti ole rangaistavaa. Ylimääräisen tiedon käyttämisellä tulisi siten olla jokin konkreettinen yhteys johonkin käsillä olevaan rikokseen. Joka tapauksessa olisi edelleen käytettävissä myös ehdotettu 10:56 §:n 3 momentti, joka koskee hengenvaaran tms. estämistä.

Laite-etsintä

Ehdotetun pakkokeinolain 8:19 ja 20 §:ssä säädettäisiin laite-etsinnästä. On myönteistä, että tietokoneeseen kohdistuva etsintä on erotettu kotietsinnästä, koska tällainen laite-etsintä ei lähtökohtaisesti kohdistu itse esineeseen vaan sen sisältämiin tietoihin. Tämä muutos on omiaan

myös vähentämään kohtuuttoman pitkiä tietokoneiden takavarikointiaikoja, jotka ovat olleet ongelma viime aikoina. Perusteluissa todetaan, että laite-etsintä on suoritettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä.

On sen sijaan epäloogista, että laite-etsinnän suorittamiselle olisi huomattavasti matalampi kynnyks kuin tekniselle kuuntelulle. Tietokoneet usein sisältävät tallenteita henkilöiden välisistä keskusteluista teksti-, audio- tai videomuodossa. Tietokoneet säilyttävät usein myös henkilökohtaista käyttöhistoriaa pitkiltäkin ajoilta. Näiden tietojen selvittäminen vastaa samanlaista puuttumista yksityisyyden suojaan kuin tekninen kuuntelu, joten laite-etsinnälle pitäisi säätää tutkittavan rikoksen vakavuuden osalta samat edellytykset kuin tekniselle kuuntelulle.

Ehdotetun pakkokeinolain 8:26 §:ssä säädettäisiin laite-etsinnän toimittamisesta etäetsintänä. Itse ehdotetun pykälän muotoilusta ei selviä, ettei poliisin ole etä-etsintänä tehtävän laite-etsinnän yhteydessä lupa turvautua tietojärjestelmään murtautumiseen päästäkseen käsiksi tietoihin. Laista tulisi selkeästi käydä ilmi, ettei poliisilla ole oikeutta murtautua tietojärjestelmiin verkon välityksellä. Tällainen oikeus vaarantaisi tietoturvan.

Etäetsinnässä on joka tapauksessa otettava huomioon etäyhteyden tietoturva. Epäiltyjen yksityisiä tietoja ei pidä siirtää verkon välityksellä muuten kuin suojatulla yhteydellä.

Tekninen laitetarkkailu

Ehdotetun pakkokeinolain 10:23 §:ssä olisi säädökset teknisestä laitetarkkailusta. Perustelujen mukaan laitetarkkailussa ei saa selvittää viestin tai tunnistamistietojen sisältöä. Toisaalta perustelujen mukaan teknisessä laitetarkkailussa saataisiin tutkia "laitteeseen tallennettuja asiakirjoja" ja selvittää tarkkailtavan salasanoja "näppäimistökuuntelulla". Perusteltu ovat tältä osin hämmentävät. Eikö asiakirjan sisältämän tiedon tai näppäimistöllä kirjoitetun tekstin seuraaminen ole nimenomaan viestien sisällön selvittämistä?

Esityksestä voi olettaa sen tarkoittavan myös online-asiakirjoja, esimerkkinä Google Docs tai vastaava verkon ylitse käytettävä toimistosovellus. Näissä tapauksissa ei tarkkailla välttämättä vain yhden henkilön viestien sisältöä, vaan yhdellä asiakirjalla voi helposti olla kymmeniä tai jopa satoja muitakin käyttäjiä. Tässäkin kyse olisi käytännössä viestien sisällön tarkkailusta.

Laitetarkkailun perusteluista ei selviä, mikä sen käytännön ero tekniseen kuunteluun nähden olisi, lukuunottamatta sitä, että toisin kuin teknistä kuuntelua, laitetarkkailua saisi harjoittaa myös asuintiloissa olevaan laitteeseen. Laitetarkkailun perusteissa esitetään, että tarkkailu olisi heti lopetettava, jos sillä saataisiin tietoon viestin sisältö. Näppäimistökuuntelussa tulisi käytännössä väistämättä esille muitakin viestejä kuin mahdollinen salasana. Käytännössä laitetarkkailun tehtäväksi tuntuisi jäävän käytettävien yhteystyyppien (protokollien) ja salasanojen selvittäminen.

Käytännössä teknisen laitetarkkailun perimmäinen idea ja sisältö jäävät hämäräksi. Perusteluja ja pykälää tulisi selkiyttää ja tuoda esille, miten asiakirjojen sisällön selvittäminen tai näppäimistökuuntelu eroaa viestin sisällön tai tunnistamistietojen selvittämisestä, ja miten varmistetaan se, ettei laitetarkkailua käytettäessä käytännössä aina saada selville myös viestien sisältöä.

Esityksestä tulisi käydä selville, mihin tarpeeseen tekninen laitetarkkailu on tarkoitettu. Nykyisen esityksen pohjalta tekniselle laitetarkkailulle ei löydy perusteita ja se vain monimutkaistaa pakkokeinovalikoimaa yksityisyyden suojan kannalta vaarallisella tavalla.

Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen ja poisottaminen

Ehdotetussa pakkokeinolain 10:26 §:ssä säädettäisiin muun muassa ohjelmiston asentamisesta tietokoneeseen. Käytännössä pykälässä annetaan poliisille oikeus tehdä salaisia tietomurtoja jopa verkon välityksellä. Poliisille ei pidä antaa tällaista oikeutta, koska se vaarantaa tietoturvan.

Jo ennestään on maailmalta useita esimerkkejä, joissa salaa asennetut ohjelmistot ovat vaarantaneet vakavasti tietoturvan ja vuotaneet koneiden omistajien tietoja julki. Viranomaisten järjestelmiin luomat takaportit vaarantavat tietoturvan samalla tavalla kuin pahantahtoiset tietoturva-aukkojen etsintäyritykset, joita jopa kotikoneisiin kohdistuu säännöllisesti.

Salaa asennetut ohjelmistot, menetelmät tai laitteistot voivat oleellisesti haitata tietojärjestelmien toimintaa. Vakoilumetodit ohittavat useimmat tietoliikenteen salaustavat, jättäen selkokielellä luettavaksi kaiken koneen käyttäjän viestinnän, pankkipalvelut ja -tunnukset ja lähes kaiken verkon käytön. Saman vakoilun ja tietoturvaan kohdistuvan uhan kohteeksi joutuvat myös kaikki kanssakeskustelijat ja työyhteisöt. Oikeutta ei ole edes rajattu koskemaan vain vakavimpia rikoksia, kuten asuntokuuntelun kohdalla.

Esityksessä yritetään ujuttaa takaoven kautta esityksen kaikkein merkittävin muutos pakkokeinoihin eli tietomurtojen salliminen verkkoyhteyden välityksellä. Tätä ei käsitellä esityksessä erillisenä pakkokeinona, vaan ikään kuin tekniseen tarkkailuun liittyvänä teknisenä yksityiskohtana. Muutoksessa ei kuitenkaan ole kyse vain "lukituksen avaamiseen rinnastettavasta toimenpiteestä". Kun tietojärjestelmään murtaudutaan tietoverkon välityksellä, heikennetään järjestelmän ja siihen yhteydessä olevien sivullisten tietoturvaa ja siten tietoturvaa yleisemminkin. Tällaista oikeutta ei pidä sisällyttää lakiin.

Pasi Palmulehto
Puheenjohtaja
Piraattipuolue r.p.

Ahto Apajalahti
Puoluesihteri
Piraattipuolue r.p.